

2026-tėijė - Viskopa Valončiaus Muotiejaus metā

Šimeta - 225 metā nu Valončiaus Muotiejaus (1801-1875) gėmėma. Vėsa Lietova mėnavuo garsiōji Žemaitiu vīskopa, kuovuojosi priš sorusėnėma ē sopravuoslavėnėma. Knīgnešiu gluobieji ē muokiklu steigieji. Ė rašituoji. Vaižgonts solasiuojė Valončiaus

lėnkėškā rašitus atsėmėnėmus ēš „Nomū dėinuoraštė“ („Pamiėtnik domowy“; 1873 m.) ē kėtū raštu. Skelbė spauduo. Vo 1929-tās ēšlėda ē vėsa kninga. 1996-tās leidikla „Baltos lankos“ paskelbė rinkėni „Pastabos pačiam sau“, vo 2003-tės ta pati leidikla

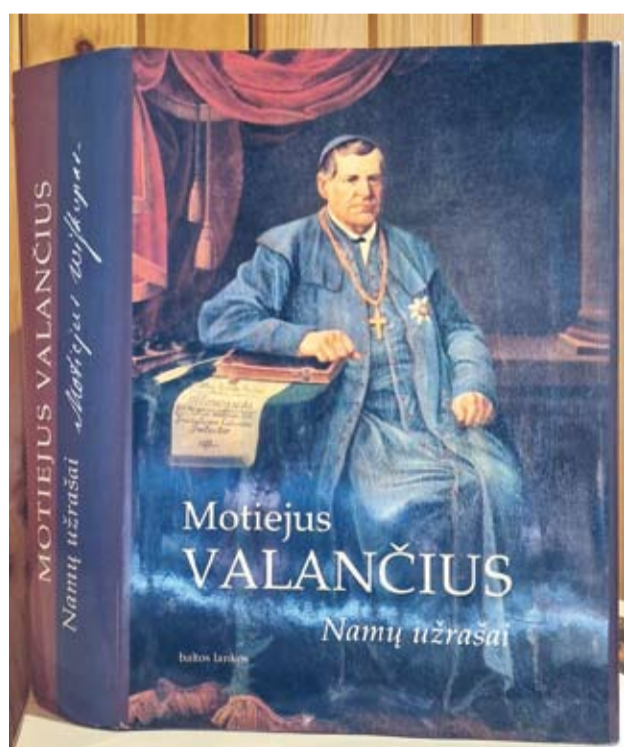
ēšlėda stuoriausi tuoma „Namų užrašai“ - lėnkėškā rašitus tekstus so vertėmās i lietoviu bėdrėnė.

Ė ir padoudams atsėmėnėms ēš muoksla laika Kalvarėjuo, kor Valončios 1816-1821 m. muokies gimnazėjuo.

ATKELTA ĖŠ NR. 2 (894).

Ož nedielės po tuos pėrtėis monėi bova tuoks nutėkėms. Jau bova vielibs rodou, lapkrėtė 6 dėina. Stėproš šiaurės vakarū vies pūtė neliaudams - so snėigo ē lito. Aš toriejau tvėrta, so druobė apsiūta parasuodninka nu litaus. Soskombėna i popėitėnė pamuoka, aš pasėjiemiau ton parasuodninka ēr ēšejau. Kāp tik priejau Anas kuopličė ēr ēšskietiau parasuodninka, moni pagava vietra, kningas ēš po pažōstėis ēškrėta, isėkėbau so abėdvėm ronkėm i parasuodninka, moni pakielė i uora, liekiau čė aukštiau, čė žemiau, tariaus i dongo nulieksis. Švėnta Juona kalnė pats vies ožbluoškė moni ož kuopličės, so kuojuoms prigavau žemė ē soskliaudiau parasuodninka. Tumet vies jau nieka nebgaliejė monėi padarītė.

Pārskrėdau karčema, tėlta, Vardovuos opė, katra kāp rodėnė laikė bova gėli. Praliekiau uoro bėn 2000 žingsniu. Prapažīsto, kad nusėgondau, nes smertės bova ont nuosės, dieltuo iėjau i Juda pabočėvėma kuopličė padiekavuotė Puondėivaliou, ka palėkau gīvs. Tik priklaupiau, kažėkas pro šali ēdams oždarė kuopličė ēr ožkabėna kablieli. Šuokau pri doru, baladuojau, no žmuogaus jau nebėbova. Palėkau kāp paukštielis klietkuo. Tris ketvėrtius valonduos prastuoviejau pri doru veiziedams par doru plīši, a kas nėn. Ont galū gala pamačiau buoba baatėnontė, pradiėjau belstė ē smarkė šauktė. Ta ēšgėrda ēr atdarė.

Atmėnėms

Jagielas Juona sokorts paminkls vīskopou pri Žemaitiu Kalvarėjės Muotiejaus Valončiaus gimnazėjės.

Leko mitrė i klasė - jau besonti pri gala pamuoka, ipolo pridossės. Moni pamatės Klimavičios šūkteriejė:

- Kor bovā, vadala?

Atsakiau:

- Konėgė profesuoriau, netičiuoms bovau bapra-

poulōs...

Profesuorios atsėstuojojė ē pasakė:

- Netičiuoms ožsnūdā, nenaudieli. Gruobkėt anon!

Ėr ikrietė monėi šešis tuokius skanūs bėzūnus, ka žīmas par šešės nedielės nešiuojaus.

Po pamuokū apsakiau savīsims api ton keliuonė uoro, vo kažėnkas bovės matės moni lekonti, ē paejė garsos par miestali. Ton ēšgėrdės, prefekts Žuks pasėšaukė moni pas savės ē lėipė vėskon truopnė apsakītė. Apsakiau ē pridiejau:

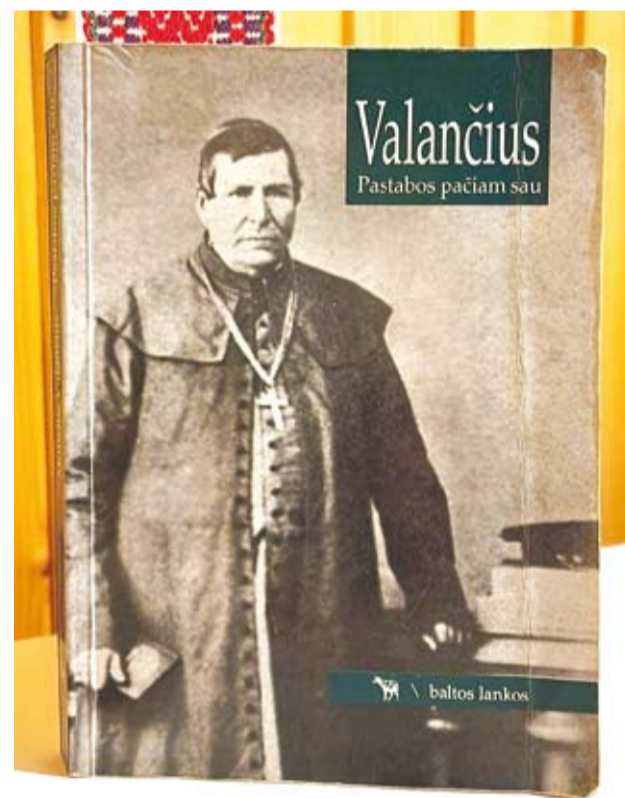
- Ta dėina monėi bova doboltā nelaiminga: tik tik neēštėka monės smertės ēr ož pavielavėma i muokikla gavau loptė nu konėga Klimavičiaus.

Prefekts atsakė:

- Nieka nepadarīsi, sūnau mona, duovėnuok seniou, ras't kėta karta nebėbūs tuoks mitros moštėis. Aš pašnekieso so anou.

<...>

Sotaisė Vaitkos Kėstotis

ŽEMAITĖŠKA RAŠTA LAIKS

2024-ėijė bova Žemaitėška rašta metā. „Žemaičių saulutė“ i kuožna nūmeri diejė po ketoris atskėrus poslapius - mūsa kalbā ēr istuorėjė, literatūrā ē kėtims kultūras dalikams, kraštuotirā ēr etnografėjė.

Vo kon 2026-ėijė? No ē viel rėk rašītė truopnė, savuotėškā. Napalėstė. Naožlėstė sava vėitas. Jug mūsa žemė - sava ruoda.

Stuojė žemaitėška rašta laiks.

ŠIAME
NUMERYJE

2 psl.

PO VĖINO LIETSARGIO - ŽEMAITĖŠKĀ

VAITKOS Kėstotis

PO VĖINO LIETSARGIO – ŽEMAITĖŠKĀ

Plungės kultūros centros i vėina sosėtėkėma ēš cikla „Po vienu skėčiu“ pasėkvėitė dainėninka Jokubauski Gedėmina ēš Telšiū. Šiuo meto ons raša tik žemaitėškas dainas. Ė žmuonims tuos dainas žiaurė tink.

VAIKĪSTĖ

Kuokėi poikė dainėninka atsėmėnėmā ēš gimtuosės Šarnelės ė Žemaitiu Kalvarėjės! Daug poikiū vėitu – jug ē Mačernis tuos gamtuos ikviepts daug eilieraštiu prirašės. Ė nomielis medie Gedėmins toriejė pasėdėrbės – kāp je Mačernis...

Bova ē šėina vėžėms, ē kėtė ūkė darbā. No po darbū – rinka žemougės, žaidė kvadrata, šaudė so lonko varnas (tik ni vėinuos nenušovė...). Vo ka mažasis prūds ēšdžiūs, rėks gelbietė žovis – pārneštė ē kėta prūda. Tievā pīks – jug kuokėi kuošėnė palėks, vo ē nuborbolioutė galiejė...

Tumet nebūdava tuokė klausėma kāp dabā: „Kon veiktė?“. Jė nedoudi telefonuona – nier kas veiktė. Vo tumet vākā džiaugies, ka tik ir laisva laika.

MOZĖKA

Gedėmina tetė grajėj so akardėjuono ē so gitaro. Ons ē paruodės pėrmūsius gitaras akordus. Tumet Gedis pradiejės gitara nešiuotėis i muokikla – mergelkuoms dainas kortė.

Mama Žemaitiu Kalvarėjės kultūros cėntrė liōb statitė spektaklius. Vo Gedėmins so tetė tims spektaklems kūrė mozėka – tuoks kūrībėnis pruocesos bovės.

ŽEMAITĖŠKĀ

Kažkumet pakvėitė i vakarieli – paprašė žemaitėšku dainū. Paskiau – dā. Vėsimis patėka. Ė dabā Gedėmins barāša tik žemaitėškā. Ė žemaitė jou isėlėd i šėrdi...

No ē kėtims ta mūsa kalba torietom būtė iduomi. Gedėmins mėsłėj – ē Dzūkėjuo žmuonis anon soprastom. Jug mes latvėškā ne vėskon soprontam, bet jė graži meluodėjė...

S o s ė t ė – kėms Plungie prasėdiejė nu dainuos „Karvašūdis“. Nu anuos daug kas prasėdiejė ē Gedėmina gīvenėmė. Kėtė stebās – kāp tēp gal d a i n i o u t ė? Vo Gedėmins tvėrtā isėtėkėnėnės – gal!

D a i n a „Pasuodinsio miedi“ patėka žmuogou, katras gīven Norvegėjuo. No ons parašės: „Aš kėtėp ton daina gėrdo“. Ė padarės dainuos remiksa.

Daina „I kalnus“ padiejė Gedėminou laimietė LNK pruojektė „Naujas hitas“.

PASUODINSIO MIEDI

*Kas dėina paišuo
Ė spalvas maišuo
Rutinas sava paveiksleliūs.
Suodėnam gielės –
Vės tėik daržielis
Kažkāp tuom pėktžuoliam apžielės.*

*Nuors bonduom rautė –
So sāžėnė draugautė,
Ton pėkta slėbėna nukautė.
Vo patis spjauduom,
Vuos uora gauduom,
So žuodės kāp so kolkuom kartās
šauduom.*

Pried.:

*Aš pasuodinsio miedi,
Tegol monėm praaugs,
Paukštelem būs paviesis
Šėik tėik arčiau dongaus.
Aš pasuodinsio miedi,
Bėn kažkas kažkon gaus,
Tik prisėglauso,
Kāp nieks jau neblauks.*

*Kas dėina rašuo,
Vės kažkuo prašuo
Maluoniū dievū, nematitu žmuoniū.
Vaidėnam duorus,
Bet sava nuorus
Mes pėlduom – dūšė kāp so malkuom
šėlduom.*

*Nuors bonduom keistėis,
Vėins kėtam atleistė,
Bet vės tėik ta gīvatė praded sava
nuodus skleistė.
Ė jemam geistė,
Viel pikti veistė,
Ne savi, vo kėikvėina šalėp teistė.*

Pried.:

Vo ta daina – ēš gīvenėma. Dainėninkou kalnā tink. Tink ožsėlėptė ont gimtėnės kalnieliu – „ont sava pašaliaus“. Vo kuožna lapkrėti so šeimino ons siedās i mašėna ē lek i Lėnkėjė, i Zakuopanė.

Dainėninks Jokubauskis Gedėmins.

Gedėmins jau žad irāsitė ē sava žemaitėšku dainū pluokštėlė. Klausituoju Plungie ons joukās tėravuos – kuokio ėe formato žmuonis baklausuos tuos mozėkas. Ėš salės – vinila! Vo sosėtėkėma vedies pareiškė, ka tuokės poikės dainas tor būtė paskelbtas vėsās formatās.

GĪVS ŽMUOGOS

Sosėtėkėma vedies oždavė sokta klausėma, kon dainėninks dara, kumet apsėrink, ka klausituoju gālietom soprastė, ka jau ir bieda... Gedėmins prisėpažėna, kad papol ē žuodius ožmėrstė, ē kuokio akorda prabrukėtė. Ė tumet gaun soktėis ēš padietėis. No primėnė platelėškė mozėkonta Almėna Adrėjaus, katras ir bovės pakvėists i tuoki pati sosėtėkėma Plungie, pasakīma, ka tuos klaidelės kāp ē papuoš žmuogo. Anuos paruoda, ka mozėkonts ir gīvs žmuogos – vo ne kuoks DI...

I cikla „Po vienu skėčiu“ sosėtėkėmus ir kvėitamīs ēš

KARVAŠŪDIS

*Ruoduos, bova dā vakar,
Ka toriejuom kon veiktė,
Nemuokiejuom tēp piktė,
Nemuokiejuom tēp keiktėis.*

Pried.:

*I karvašūdi mīnė,
Vės tėik bovuom laimingė,
Nemuokiejuom skaičioutė,
Bet bovuom pruotingė.*

*I karvašūdi mīnė,
Vės tėik bovuom laimingė,
Netoriejuom mes nieka,
Bet bovuom tortingė.*

*Pažėnuojuom mes medius,
Vėsus kaima gīvūnis,
Pas kėikvėina nueitė
Mes galiejuom kāp nomūs.*

Pried.

Plungės krašta kėlėn jaunė mozėkontā. Ėr anėi grajėj ē dainiou ne nu aukštū scenu, vo kamerėnie salie. Anėi pasėpasakuo. Klausituos pabūn so mozėkonto kāp po kuokio parasuodninko...

Vaitkaus Kėstotė nuotr.
Plungė

Sosėtėkėms „Po vienu skėčiu“.

Dainuos „I kalnus“ vizualizacėjė Jūtiūbie...

Žydrūnas PILITAUSKAS

Lietuvos skautijos Telšių krašto Plungės Gondingos tunto tuntininkas

Už norą būti civilizuotame pasaulyje – raketos, dronai, tankai ir mirtys

TĘSINYS. PRADŽIA
NR. 12 (892)

Karas – tai ne tik okupantų užpuolimas. Karas – tai terpė korupcijai, nusikalstamam pasauliui veikti nebaudžiamam, verslui pasipelnyti nelaimingųjų sąskaita. Kodėl taip rašau?

KARO PRADŽIOJE – UŽKELTOS KAINOS

Dar 2023 metais, kai pas mus šeimoje gyvenę ukrainiečių pabėgėliai grįžo namo ir sužinoję, kad mes atvešime į Ukrainą surinktą paramą, paprašė, kad nupirktume jiems energijos kaupiklių („Powerbank“) – mat didesnės talpos jie pas mus kainavo apie 70 Eur, o pas juos – daugiau nei 150 Eur. Ir tai dar gauti buvo sunku...

Teisybės daliai reikia pasakyti, kad Lietuvoje irgi reikėjo laukti, kol norima prekė pareis iš užsienio – kaip sakė vienos parduotuvės Plungėje pardavėjas, „ukrainiečiai viską išpirko ir išsiuntė į tėvynę...“ Tas pats buvo ir su generatoriais bei kitomis svarbiausiomis prekėmis, kurios buvo itin paklausios karo pradžioje. Negalima sakyti, kad tokių prekių Ukrainoje tuomet nebuvo: buvo, bet verslas (kaip ir pas mus Lietuvoje, esant dideliems šalčiams, užkėlė malkų ir briketų kainas beveik trigubai) nutarė iš to pasipelniti vargšų žmogelių sąskaita. Karas karu, bet biznis yra biznis.

Važiuojant į Ukrainą 2025 m. pabaigoje, kainos jau buvo stabilizavusios, ir prekių gausa nustelbusi paklausą.

NUSIKALSTAMUMUI – PALANKI ERDVĖ

Gal būsiu neteisis, tačiau pirmos kelionės metu susidarė įspūdis, kad nusikalstamas pasaulis Ukrainoje stipriai prikišo nagus prie labdaros ir paramos, gautos iš užsienio, dalijimo. Kiek teisybės tame, kad dalis labdaros buvo išdalijama, o kita atsidurdavo ant prekystalio – sunku pasakyti. Tačiau, jei patys ukrainiečiai apie tai kalbėjo, tikėtina,

Fronte žuvusiam vaikinui buvo vos 25-eri...

1944-1951 metų deportaciją žymi unikalus paminklas.

Nežiūrint karo ir kaukiančių pavojaus sirenų, ternopiliečiai smagiai leidžia laiką mieste.

kad nemelavo...

Kaip ir mūsų gido Igorio papasakota istorija apie automobilių „savanoriškus“ pardavimus už simbolinę kainą arba net dovanoji-

mą“.

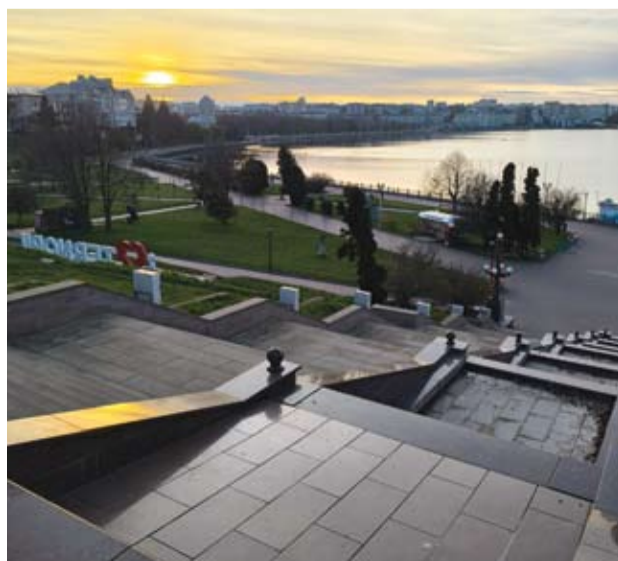
„Kai prasidėjo karas, vieną dieną važiauvau iš Ternopilio į kitą miestelį. Kalbėdamas telefonu pastebėjau, kad iš paskos

Ternopilio pagrindinėse kapinėse – jūra naujai palaidotų ukrainiečių kapų su vėliavomis.

man važiuoja mašina, kuri, kai aš sulėtinu greitį – irgi sulėtina, kai pagreitinu – irgi pagreitina. Įtariau, kad mane seka. Tad, pamatęs degalinę su joje stovinčiomis „fūromis“, pasukau į ją. Iš paskos važiavusi mašina priletino greitį, bet nepasuko, o lėtai nuvažiavo toliau. Palaukiau, kol fūros pajudės, ir važiauvau iš paskos. Po keletos kilometrų pravažiavau pro kelkraštyje stovintį mane sekusį ir dar vieną automobilį, prie jų buvę žmonės atidžiai nužiūrėjo mūsų automobilių koloną. Vėliau man papasakojo, kad nusikaltėliai jau buvo nusitaikę į mane

Automobilių parkavimo kaina pačiame centre – už mums juokingą sumą.

Ternopilyje prie ežero pakrantės įsteigtas didvyrių parkas.

Mūsų gidas Igoris (kairėje) parodė, kaip senovėje atrodė Ternopilis.

Centrinėje Ternopilio alėjoje – atminimo lentos su žuvusių ternopiliečių nuotraukomis, trumpa biografija, kariniais laipsniais ir kt. informacija.

kaip auką: jei būčiau nepasukęs į degalinę, tai ato-

kioje vietoje iš galo važiuočiau nusikaltėlis per telefoną ar raciją perduotų tame kelyje priekyje esančiam sėbrui informaciją apie mane ir tas užblokuotų kelią. Sustojus prie manęs būtų prišokę ginkluoti banditai ir, atkišę iš anksto paruoštus popierius bei ginklus, ir pasiūlytų man atiduoti automobilį už simbolinę kainą arba net padovanoti. Priešingu atveju automobilį jie vis tiek pasiims, o mano likimas taps kitiems nežinomas...“, – pasakojo ukrainietis.

O kur nusikaltėliai deda taip „išsigytus“ automobilius? Parduoda į frontą kariškiams... Tiesa, kai vėliau tą istoriją papasakojau pažįstamiems, jie sakė, kad tokia „praktika“ egzistavo jau seniai – nuo Sovietų Sąjungos žlugimo pradžios. Tik automobilius pasiimdavo sau...

SĄSKAITOS NĖRĄŠYS, NES AŠ... IŠ EUROPOS

Korupcija klesti karo kenčiančioje šalyje. Ypač ten, kur labai ryški takos-

■ NUKELTA Į 4 PSL.

Už norą būti civilizuoame pasaulyje – raketos, dronai, tankai ir mirtys

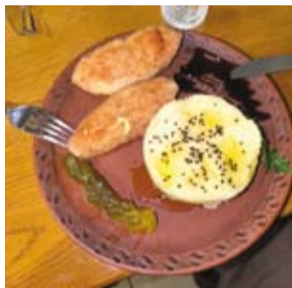
ATKELTA IŠ 3 PSL.

kyrą tarp Vakarų ir Rytų Ukrainos. Po pirmos kelionės rašydamas straipsnį pasakojau, kaip be pažinčių ir kyšių negausi normalaus medicininio aptarnavimo arba kaip iš sunkvežimių, vežančių grūdus į Odesos uostą, magistraliniuose keliuose perpilami degalai į lengvuosius automobilius su statinėmis. Pastarieji nesislėpdami, čia pat kelyje netrukus juos pardavinėja.

Šioje kelionėje nustebino kitas įvykis – jis tai pat susijęs su degalais. Vieną mūsų kelionės dieną nutarėme pavažinėti po miestą, tad užsukome į vakarietiš-

kai atrodančią degalinę.

Pirmiausia nustebino tai, kad patys negalėjome įsipilti degalų – turėjo ateiti žmogus ir įpilti. Antra, kol nepasakai, kiek įpilti, ir nesusimoki, degalų negausi! Galutinai „pribaugė“ degalinės darbuotojos reakcija, kai paprašiau už įpiltus degalus man išrašyti sąskaitą arba duoti kvitą su organizacijos rekvizitais (važiuoju valdišku automobiliu ir už degalus mokėjome organizacijos lėšomis). Darbuotoja atsisakė tai padaryti, nes esą negali jos išrašyti mums – jie jų nerašo! Kai parodžiau j už jos nugaros padėtas tiekėjų sąskaitas, nė

nesuglumusi atsakė: „Čia sąskaitos Ukrainos įmonių, o europiečiams sąskaitų nerašome...“

JEI GAUČIAU ATLYGINIMĄ KAIP LIETUVOJE, UKRAINOJE VALGYČIAU RESTORANUOSE

Prieš tęsdamas kelionės aprašymą, šiek tiek nuklydau nuo nuoseklaus pasakojimo ir vietos, kur pabaigiau praėjusiam aprašyme.

Po stipriai jausmus paveikusių apsilankymo prie okupantų sugriauto daugiabučio ir prekybos sandėlių Ternopilyje, nutarėme sustoti pavalgyti vietiniame restorane.

Sustojome gal dėl to, kad akį patraukė iškaba šalia restorano: kompleksiniai pietūs – 125 grivenos arba 2,25 Eur. Manėme, kad čia tik reklama klientams pritraukti...

Restoranas pasirodė itin patrauklus ir gražiai bei gana prabangiai įrengtas. Pataikėme gerokai po pietų, bet klientų netrūko. O štai kainos tikrai nustebino – jei gaučiau tokią algą kaip Lietuvoje, nevertėtų darytis valgyti gyvenant Ukrainoje. Sriuba, skanus ir didokas vištienos kepsnys bei gėrimas (beje, duonos galėjai imti, kiek nori) kainavo 3 su trupučiu euro. Manėme, kad tokios mažos kainos yra todėl, kad maitinimo įstaiga įsikūrusi ne pačiame Ternopolio centre. Klydome. Kitą dieną, valgydami pačiame didmiesčio centre, už kepsnį sumokėjome tiek pat! Dar labiau maistas ir jo

Stebino pačiame didmiesčio centre esančių maitinimo įstaigų tiek maisto kokybę, tiek kainą.

kainos nustebino važiuojant į Lucką (čia kažkada turėjo būti karūnuotas Lietuvos kunigaikštis Vytautas Didysis) ir sustojus Dubne. Čia centre esančioje savitarnos valgykloje-kavinėje ne tik patiekalų pasirinkimas buvo platus, bet ir žemos kainos viliojo imti kuo daugiau patiekalų. Ką, beje, ir padariau, o po to galėjau – už 4,5 Eur prisiėmiau tiek, kad drąsiai būtų pavalgę du žmonės! Aš pasismaginau tik ragaudamas skirtingų patiekalų – ir persivalgiau nesuvalgęs nė pusės.

AUTOMOBILIO PARKAVIMAS PAČIAME CENTRE – 30 CENTŲ UŽ VALANDĄ!

Po sočių pietų vėl grįžome į liūdesį – apsilankymas centriniuose Ternopolio kapinėse parodė, kiek daug ukrainiečių paguldė galvas gindami tėvynę nuo rusų. Tarp žuvusiųjų – net 25 metų jaunuoliai, kuriems gyvenimo džiaugsmas tik turėjo prasidėti...

Nors laikas ėjo į vakaro pusę, dar spėjome pavaikščioti ir pamatyti Ternopolio centrą, kuris priminė šiek tiek Vilnių, šiek tiek Kauną

Kadangi rusai pastoviai atakavo Ukrainos energetikos infrastruktūrą, šalyje labai trūkdavo elektros. Todėl parduotuvės ir įstaigos buvo priverstos nuolat naudotis generatoriais.

Mūsų dovanos pradžiugino Velyka Berezovitsia skautus.

ir Klaipėdą – jų centrus.

Na, pasijutome vėl grįžę eilę metų atgal, kai automobilio parkavimas centre kainavo 30 centų už valandą. Suprantama, kai atlyginimas nesiekia nė 300 dolerių už mėnesį, tokios kainos normalios.

Didmiesčio centras gražiai sutvarkytas ir, nežiūrint karo, žmonės mielai vaikštinėjo po miestą, gražiai sutvarkyta ežero pakrante, sėdėjo kavinėse.

Kadangi temo, patraukėme namo, nes vakare laukė itin smagus susitikimas su Velyka Berezovitsia skau-

tais ir jų vadovais. Nemaža dalis jų vasarą buvo atvykę į Lietuvą, pabuvojo mūsų stovykloje.

Broliškas susitikimas nustebino tiek mus, tiek juos – daugelis nežinojo, kad esame atvykę, ir labai džiaugėsi tiek mumis, tiek atvežtomis dovanomis.

Po smagus susitikimo tikėjimais pailsėti prieš rytojaus kelionę į garsų Počaijivo vienuolyną, Dubną ir Lucką, bet žudikai iš Rytų vis priminė apie save – sirenos kaukė tiek naktį, tiek ryte.

BUS DAUGIAU.

Šiame restorane mes pavalgėme ir sočiai ir pigiai.

Bendra nuotrauka su Ukrainos skautais.

Virginija LIUTIKAITĖ

Užmirštojo išeivio kelias.

PETRAS LUKOŠIUS (LUKAS) – DHULA YATRI

1898 m. lapkričio 11-ąją Drūkčių kaime, 3 kilometrai už Paukštakių Plungės rajone Stanislovo ir Konstancijos Lukošių šeimoje gimė tuomet jau antras vaikas, sūnus Petras. „Užvadėlis tėčiui, dešinioji ranka, būsiamasis artojas“... Jo gyvenimas, tradiciškai, buvo nulemtas iš anksto. Greičiausiai... Jei ne atkaklus ir užsispyręs, nuo mažumės menams gabus ir kitokio pasaulio troškęs Petras, savo likimą pats pakreipęs norima vaga. 1968 m. laiške giminėms iš Sambhu Nivas Palace (Udaipur, Indija) jis rašė: „Mano gyveniminis likimas pats nustatė tikslą: sėti nemirštančius meno grūdus po visą pasaulį. Ar ne garbė lietuvių tautai!“. Toks jis ir buvo, jo paties žodžiais tariant, kelis kartus apkeliavęs žemės rutulį ir išbarstęs savo kūrybinį palikimą įvairiausiose pasaulio vietose. Klajūnas, išeivis, žinomas pasaulyje ir užmirštas savo žemėje.

Labai jaunas palikęs Drūkčius Petras Lukošius į gimtinę besugrįždavo tik kaip retas svečias. Kol, galiausiai, pradingo visai. Ir tik jo laišakai giminėms į Lietuvą, rašyti iš įvairiausių pasaulio kampelių šiandien yra ta tikroji, iš begalinio ilgesio ir meilės papasakota jo gyvenimo istorija.

Su ypatinga pagarba šiandien minime vieną šeimą, daug laiko ir pastangų skyrusią ir vis dar skiriančią tam, kad skulptoriaus, tapytojo gyvenimas ir darbai būtų žinomi ir Lietuvoje. Telšiuose gyvenanti menininko dukterėčia Irena Lukošūtė-Petraitienė ir jau šviesios atminties jos vyras Vilhelmas Petraitis buvo pirmieji, jau prieš daugelį metų leidę ir paskatinę mane bent šiek tiek prisiliesti prie Petro Lukošiaus (Luko) temos. Jau tada rimtai „užkabino“ šeimoje saugojami iš toli keliaavę egzotiškų stiprių spalvų tapybos darbai, gražia, smulkia rašysena iki paskutinės tuščios vietelės išrašyti laišakai. Ir nuotraukos. Daugybė nuotraukų – iš Indijos, Amerikos...

2012 m. pasirodžiusioje nedidelėje Irenos Petraitienės ir jos brolio Donato Lukošiaus parengtoje knygelėje „Sugrįžtu (Apie dailininką Petrą Lukošių (Luką)“ be galo sudėtingą menininko gyvenimą ir gilius dvasinius išgyvenimus pasakoja citatos iš jo laišku, jį pažinojusiųjų bei artimųjų prisiminimai. Medžiaga rinkta ilgai ir atsakingai, tad leidinyje pristatyta išties išsami menininko biografija.

Irena Petraitienė sako gyvo dėdės niekada nemačiusi. Pirmą Petro laišką, rašytą šeimai jau iš užsienio, atnešę giminės Drūkčiuose. Taip prasidėjęs ilgas metus trukęs susirašinėjimas. Tapęs indu, Petras laišku neberašė niekam.

Šis straipsnis parengtas pasinaudojus leidinyje „Sugrįžtu“ publikuota medžiaga. Nuotraukos – iš asmeninio Petrų šeimos archyvo.

Stanislovas Lukošius ir Konstancija Lukošienė-Urnikiytė Drūkčiuose užaugino tris sūnus: Petrą, Stanislovą ir Leoną. Dvi dukrelės – Liudovika ir Zuzana bei dar vienas brolis, Albinas, mirė maži. Vėliau nuo vidurių šiltinės pasimirė devyniolikametė Konstancija ir trylikametė Prakseda. Dukterų mirtys ypač prislėgė motiną. Kažkada buvusi linksma ir šneki, Konstancija tapo uždara ir tyli. Bet liko „gražių dalykų pusėje“ ir visada dėl siekio mokytis užstodavo vaikus, ypač Petrą, prieš rūstų tėvą.

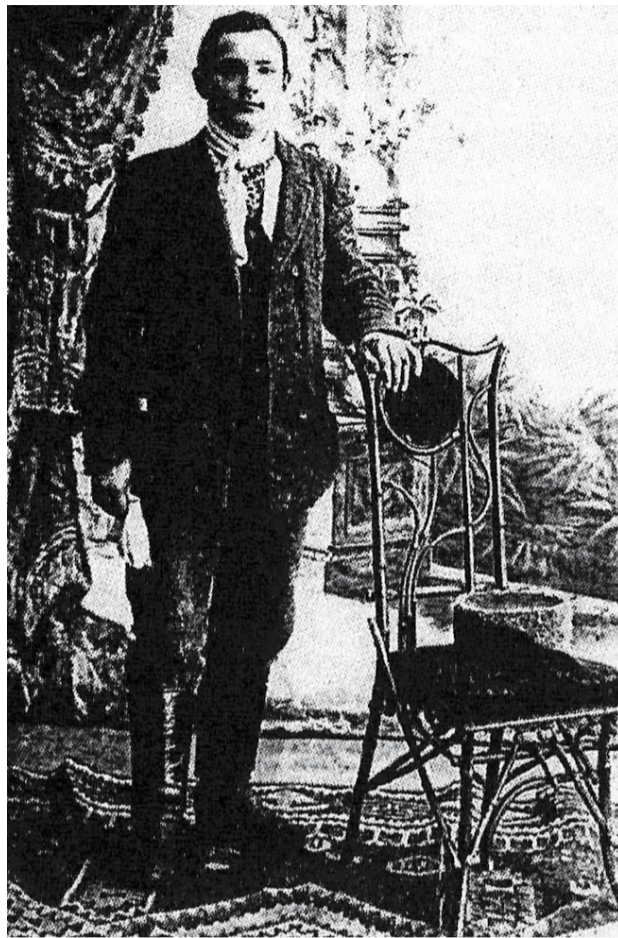
Jau Petro bočius buvo tiems laikams gana apsišvietęs – mokėjo skaityti ir rašyti. Ir darė visokius gražius dalykėlius – akiniams dėžutes, tabokerkas iš jaučio rago, įrėmindavo ir aukso folijos gėlėmis išpuošdavo šventus abrozodus. Petro tėvas, nors ir nemėgo mokslo, irgi buvo šiek tiek

prasilavinęs. Nors prie jokių gražumų nelinko. Užtat jo brolis Jonas buvo apdovanojamas ypatingais gabumais. Kaime akį traukė jo išpuošta sodyba: išdrožinėtos langinės, aukštas bromas, puošni gyvatvorė aplink visą sodybą. Petro mamos šeima irgi buvo iš gabųjų, visi Urnikiai turėjo ypatingą talentą muzikai...

Tad, kaip vėliau Petras viename iš savo laišku giminėms rašė, visi jie, vaikai, „turėjo paveldėję gabumų aukštiesiems dalykams“. Stipriausius gabumų požymius turėjęs pats Petras... Ir nuo mažens. „Prastosios trobos kukinė ir pečiaus kertelė (mano pirmųjų žingsnių kūrybinė kertelė), kurioje lipdydavau iš miltų minklės, kada mamunėlė virdavo kankolynę. Kepdavau ant gelžinės vištas, gaidžius, juodą „Sabalį“ (šunį), paskiau suodžiais nujuodindavau... Bet kada tėvas užtikdavo be-lipdant, tai kartais „artista“

pirštyčiai ašarose užtvindavo...“. „ Klėtis, kamara, buvo mano, dešimtmečio, „kūrybinis kambarys (studija), o po jos grindų nuo tėvo užpuldinėjimo buvo tikroji mano studija: pasislėpęs piešdavau, lipdydavau ir kurdavau iš savo vaikystės sielos išsiveržimus“. Tėvo akyse Petras turėjo ir daugiau nuodėmių. Kitame laiške Petras smalsiai teiraujasi, „kaip tie birštynai ir tas miškas (pastauninkas), kuriame, kirsdamas virbus kurui, dėl savo grožio pozicijos neliesdavau ir už tai nuo tėvo gaudavau „gardžių velnių“. Jau vaikystėje Petras turėjo ir dar vieną pomėgį – muziką. Jį labai viliojo dėdės Juozapo smuikas, o šis leisdavo jam pasmuikuoti, negailėdavo. Daug vėliau, jau subrendęs jaunuolis, Petras įgyvendino savo slaptą svajonę pačiam pasidaryti tokį instrumentą – vengdamas darbo ūkyje ėmėsi meistrystės. Telšių „Alkos“ muziejuje šiandien saugomas tas pirmasis Petro „muzikinis išdirbinys“ – smuikas.

O į platųjį pasaulį menininką Petrą Lukošių (Luką) išvedė... spinta. „Tėviškiems neapykantos pamokslams“ įkyrėjus iki gyvo kaulo, jis pagaliau pasiryžo ir išėjo. Pirmiausia, pas tetą Barborą Gustienę, paskui – į Vydeikių kaimą prie Kontaučių. Gyventi į Drūkčius Petras daugiau niekada nebesugrįžo. Vydeikiuose tuojau susibūrė

Petras Lukošius. Apie 1920 m.

Rimtas Kalpokas, Juozas Mikėnas ir Petras Lukošius renka tautodailės medžiagą Žemaitijoje.

Petras Lukošius (Lukas) prie baigiamo tapyti Princesės portreto. Indija.

nagingų baldininkų grupelė (vienas iš jų buvo tada dar tik būsiamas garsus dailininkas Juozas Bagdonas). Vyrai darė įvairiausių baldus. Labai nusisekusios buvo Petro spintos – Telšiuose vykusioje jaunųjų ūkininkų pasiekimų parodoje už savo darytą spintą gavo solidžią premiją, dar kitą kartą, Šiauliuose, Lietuvos žemės ūkio ir pramonės parodoje buvo apdovanotas pirmojo laipsnio pagyrimo raštu ir dovanomis. Ir tada jo darbus pastebėjo Lietuvos seleziečiai, pakvietę į Italiją, Veronos Don Bosco mokyklą mokytis medžio drožimo. Po dviejų metų baigęs mokslus Petras grįžo į Lietuvą ir pradėjo dirbti Kauno Vaikelių Jėzaus draugijos berniukų mokykloje medžio skulptūros

mokytoju. Netrukus vedė Adolfiną Smilgevičiūtę iš Vilkaičių kaimo.

Po septynerių metų, praleistų Kaune, Petras Lukošius vėl išvyksta į Italiją, dabar jau gavęs Švietimo ministerijos stipendiją dekoratyvinės skulptūros studijoms Pramoninės dailės institute Moncoje. Kad buvo gabus ir vertinamas studentas, rodo ir tas faktas, kad jį mokęs profesorius paskvietė visai vasarai paviešėti jo namuose Florencijoje. Su pilnu išlaikymu! Kitomis vasaromis Petras savo skulptūras lipdė jau Drūkčiuose (didžiausiam kaimo vaikų džiaugsmui).

Iš Milano, studijas baigęs su pagyrimu, išvyko į Romos karališkąją meno akademiją, Dekoratyvinės tapybos skyrių. Vakarais

dar lankė freską, mozaiką, medžio polichromiją. „Lig angelas sargas mane traukė studijuoti“, rašys jis vėliau. Ir nors tekdavo miegoti Akademijos šiukšlių kamaroje ant cementinių grindų (slapta susitarus su sargu), „pilvelį priplojus prie nugarkaulio“, viltis ir užsispyrimas siekti savo niekada jo neapleido.

Po studijų Italijoje į Lietuvą Petras Lukošius vėl grįžo 1939-aisiais. Pilnas noro ir energijos nuveikti kažką gero. Buvo paskirtas Vilniaus dailės akademijos Skulptūros studijos instruktoriumi, priimtas į Lietuvos dailininkų sąjungą, savo kūrinius eksponavo parodose Kaune, Vilniuje. Tačiau karo metai buvo sudėtingi, kaip ir visiems. Yra likę Petro rašyti prašymai – kad išliktų gyvam, kad gauti bulvių...

1943 m. pavasarį ar rudenį visi trys broliai Lukošiai vėl susitiko Drūkčiuose. Mėšlavežyje. Ir tai buvo paskutinis jų kartas kartu. Petras tada pasakė išvykstantį vokiečių valdomą Austriją.

Kada tiksliai Petras Lukošius visiems laikams paliko Lietuvą, neaišku. Yra žinoma, kad karo metais jis gyveno Austrijoje, Italijoje, Šveicarijoje. 1945 m. mokėsi Vienos dailės akademijoje, po to išvyko į Pietų Ameriką, vėliau – į Indiją.

Austrijoje Petras vėl studijavo. Šįkart – portretą. Taip ne tik išsigelbėjo nuo priverstinių vokiečių darbų, bet ir neblogo „prasisuko“ – austrai grįžusiems iš fronto savo kariams užsakydavo nutapyti portretus. Ir mokėjo labai gerai. Bet iš Austrijoje teko bėgti. Per kalnus, į Šveicariją. Keturių kilometrų aukštyje pagautas vokiečių kareivių ir pasodintas į kalėjimą sušaudymui, laimei, spėjus pasibaigti karui, to išvengė. Šveicariją pėsčiomis per kalnus, galiausiai, jis vis dėlto pasiekė – vėliau ir stipriai nušalusiomis kojomis. Paskui visą likusį gyvenimą savo nesveikoms kojomis ir ieškojo taip labai reikalingos šilumos.

Venesueloje per kone 20 ten praleistų metų Petras Lukošius (Lukas) pastatė ne vieną grandiozinį paminklą, ne vienas jo sukurtas altorius papuošė miestų ir miestelių bažnyčias. Skaitydamas meno paskaitas Los Andes universitete ir turėdamas „daug laisvo laiko... tuo pačiu metu baigė... odontologijos studijas, įsteigė laboratoriją ir dirbo joje dantų techniku. Dar dirbo laikrodininku, auksakaliu...

Vėliau, jau Indijoje, Petras vėl atsidavė studijoms – Rabindranato Tagorės universitete Santiniketane gilinosi į indų, japonų ir

Prie savo darbų - Karaliaus biusto ir Šventojo pranašo. Udaipur, 1967-1968 m.

Užmirštojo išeivio kelias.

PETRAS LUKOŠIUS (LUKAS) – DHULA YATRI

ATKELTA IŠ 5 PSL. ■

kinų meną. Viename laišku Petras prisipažįsta: „Rektorius ir profesorai nustebė, kad tokiame amžiuje (60) aš galėjau gauti stipendiją... Juk čia aišku kaip dieną: Gandhi dvasios veikimas į mano dvasią“. Laiškuose giminėms jis ne kartą prisipažįs, kad tas trumpas dvejų metų Indijos laikotarpis „iš viso gyvenimo griausis buvo“. Universitetas suteikė Petrui galimybę mėnesį velti pakeliauti traukiniu ir aplankyti šalies istorines vietas, daug pamatyti ir patirti. Indija „įstatė į tikrąjį dailės kelią ir atidarė į platųjį pasaulį mistiškų vartus“, – rašė jis.

Trumpam vėl grįžęs į Venesuelą netrukus Petras išvyko į Ameriką, Los Andželą. Tačiau gavęs kvietimą vesti „Vakarų metodo meno kursą – tapybą ir architektūrą“ universitete, vėl, jau antrą kartą, išvyksta į Indiją. Ten dėsto ir, tuo pačiu, toliau pats studijuoja meną ir mokosi hindi kalbos. O pažintis su buvusiu Indijos karaliumi King Bhagvan ir didenybės reikalavimas apsigyventi jo „palociuose“, Petro gyvenimą pavertė ištis „auksiniu“. Tačiau „himnų giedančius paveikslus“ Petras norėjo kurti ne puošniuosiuose rūmuose, bet Indijos kaimo bakužėse, kur Indijos moterys audė spalvingas drobes. Nepaisant to, karaliui per dvejus viešnagečius metus jis nutapė drobių, portretų, sukūrė karališkosios giminės biustų ir skulptūrų. Aplankęs Mahatmos Gandžio žūtis vietą, Petras laiškuose vėl prabyla apie į Indiją vėl atvedusį stebuklingą „dvasios lygio ryšį“.

Nors 1969-ais Petras Lukošius vėl grįžta į Los Andželą, Indijos jis nepamiršo niekada. Laiškuose svajoja „nusipirkti Pietų Indijoje, Pondicheri, sklypelį ir tenai praleisti ramiai prieš abraominės savo kelionės dienas“. Tik Indijoje, anot Petro, kiekvienas gali rasti susivienijimą su dvasiniu pasauliu.

Niekada nepamiršo Petras ir tėviškės – nors gyvenimas ten nebuvo lengvas dėl tėvo nesupratimo ir

Baigta dar viena Karaliaus skulptūra. Udaipur, 1967-1968.

„Geriu citrinę su medum arbatą ir voveraitės pradeda užkandžiauti prie Karaliaus portreto.“ Indija.

Petro Lukošiaus (Luko) tėviškė šiandien. Drūkčiai, 2025 m. ruduo.

nemeilės, mintimis ir laiškais vis grįždavo į ją. Visada domėjosi artimųjų sveikata, tikėjosi kada įamžinti artimųjų atminimą Lieplaukės kapinėse. Būdamas 75-erių paprašo giminėms atsiųsti anglų-lietuvių, lietuvių anglų kalbų žodynus ir lietuvių kalbos gramatiką – užsispyręs dar pasimokyti.

Keletas minčių iš 1974 m. Santa Monikoje rašyto

laiško Petraičiams ir Lukošiams: „Nežinau, kur sustosiu įvykdyti savo visų vargų „pėdsaką“. Ar Himalajuose, Meksikoj, Afrikoj ar Indijoj. Kadangi pasaulis „pražūtis katile“ verda, nieko tikra nebeliko ant žemės. Taigi aš, gerai apgalvojęs, nutariau pasidaryti savo asmeninį muziejų (savo pėdsaką). Visas mano amžiaus gyvenimas bus sukonzentruotas po žeme, tame požemyje koncentruosis mano kūriniai... O ta varginga Drūkčių „žvaigždėlė“ buvo persekiojama ir niekinama ne tik kai kurių paprastų asmenų, bet ir klebonų, ir dar tėvo... Man tokias temas palietus darosi žiaurus vaizdas ir žiauri praeitis, šiandien nugalėta. Esu vainikuojamas svetimų kraštų!“

O dar po metų giminės pasiekė toks Petro laiškas: „Pas mane įvyko dideli pasikeitimai: esu jau Amerikos pilietis ir pakeičiau vardą... Pasirinkau (vardą) iš senosios mūsų protėvių šaknies – sanskrito kalbos: Dhula – „Žemės dulkę“ ir pavardę Yatri – „Keleivis“. Dar pranešė toliau studijuojąs indų filosofiją ir jogą.

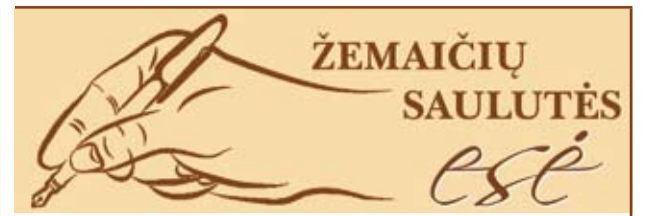
Giminaičiams Lietuvoje nebuvo lengva suprasti keistą Petro žingsnį. „Gavęs Jūsų laiškų labai nustebau – rašo kažkoks nepažįstamas žmogus. Skaitau: Dhula... Žemaitiškai, kas yra dulios, arba kitur – vadinamosios dulinės, žinau – grūšios: žinau cukrines, kiaulgrūšes ir kitas. Bet čia Dhula. Ir tik skaitydamas laišką išsiaiškinu, kad Dėdė – tai ne grūšė, bet tas pats padorus žemaitis, tik perkrikštytas – pakeitęs ir vardą, ir pavardę, pilietybę, nežinau, gal dar ir tautybę...“ – parašė V. Petraitis laiške Dėdei į Ameriką.

Petro neužgavo kandoki giminaičių žodžiai, jis ir toliau laiškuose į Lietuvą kalbėjo apie pasikeitusį savo požiūrį į gyvenimą ir surastą tikrąjį kelią.

O paskui – tyla. Petras niekada daugiau nebeparašė. 1958 metų lapkritį spaudoje pasirodė oficialus pranešimas apie JAV lietuvių laikraštyje paskelbtą informaciją, kad mirė Dhula Yatri ir ieškoma jo giminė.

Rudenį aplankėme Drūkčius. Pavargusių ir liūdną Lukošių giminės sodybą prie kelio vis dar supa senieji medžiai, bet čia buvusio gražaus ir turtingo gyvenimo nelikę nė ženklo. Tik dabar čia gyvenantys, jau kiti, svetimai, aną gyvenimą vis dar prisimena...

Straipsnyje panaudotos I. ir V. Petraičių asmeninio archyvo nuotraukos.

Babūnelė ant palangės visada statydavo stiklinę su kokia žolele, šakele ar svogūnu...

Ir viskas augo...

Ji, liesutė, kūdutė, sparčiai sukdavosi po virtuvę, nepastebimai greitai pjaustydama kopūstą, raugdama girą, pešdama vištą...

Ir dar kartais dainuodama...

Bet kartais paimdavo stiklinę su kokia žalesa į rankas ir ilgai į ją žiūrėdavo...

Paklausta, kodėl taip daro, atsakė:

– Įgaunu jėgų gyventi... Matau gėlelę, žolelę, žalią svogūno laišką, ir aš kaip jie tempiuosi pagauti savo šviesos gabalėlį...

Šviesos gabalėlis, keliantis aukštyn trapią žolę...

Va taip ir bėga gyvenimas...

Stiebkitės į šviesą...

Visada, ne tik pavasarį...

Genutė Matevičiūtė

„Ne tas pats: kažkas tavęs pasigenda būdamas vienas savo kambaryje 2 val. nakties negalėdamas užmigti, o kitas prisimena tave 15 val. juokdamasis su draugais: „O, jei tu būtum čia!“ Nes maža kas gali tavęs pasigesti būdamas vienas ir nuobodžiaudamas, bet jei kažkas galvoja apie tave juokdamasis su draugais, nes jam dar smagiau būtų juoktis esant tau... tai jau kažkas kita. Tai tikra.“

Charles Bukowski

Iš prancūzų kalbos vertė Genutė Matevičiūtė

Ilustracija iš soc. tinkly.

DAILIUOJI

Literatūra

KETVĖRTĖIJĖ „VABALIOKĀ“

Platelėškis Kleinauskis Alberts (1938–2011) ešlėda tris žemaitėškā parašita ruomana „Vabaliukai“ knin-gas. „Žemaičių saulutė“ jau bova pateikosi eštrauka eš tuo ruomana. Vo dabā spausdėnamas ketvėrtuosės kningas (2011 m.) teksts – jau eš ronkraštė.

ATKELTA EŠ NR. 2 (894).

Nikāp Sėmuons negal ožmėrštė nutėkėma priš kelis metus. Negal Sėmuons parprastė, eš kor pas žmuogo tėik cėcibas.

Pamatės, ka ne prūdās bier sėlvestrėnės, apšierės ēr ožganiedėnės vėsus gīvuolelius, ešmašėnavuojės pėina, Sėmuons soborboliava sau po nuosė:

- Ruoduos negero ni laša, ana ešsėpiliuo, vėinam ož darba pliečkelė rėk ipėltė, kėtam klokšni, atēt Jorgis a Baltramiejės, rėk ēr anus ožganiedintė. Važiouso i gamikla, šindėina nedielės dėina, žmuonelė nedaug valkiuojės, nieks nepatimīs.

Grėtā apsėsokės, diel vėsa pėkta pakavuojės sėlvestrėnė mašėnelie, Sėmuons kėimalie rada pėrmėninka kaliuoši. Pėrmėninks pradiejė ruoda:

- Kor railėnieji? Ontra siki jau atvažiuoju, tavės nier.

Nelabā ēr onkstiau so pėrmėninko sotarės, Sėmuons vomptėliejė:

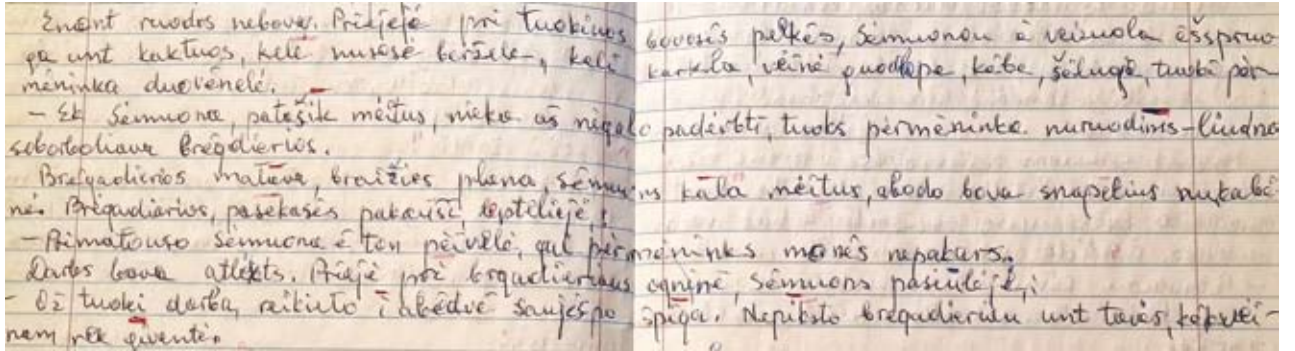
- Monės nieks nebova soraišiuojės, dieltuo ē railėniejo. Būtomi pranešės, ka atsėjuovisi, būtiuo karalėškōjė kiaušinė eškepės, šnapšės negero, būtiuo kavuos ešvėrės.

Abodo snapelius soraukė, bėški patiliejė.

- Aš če ne kiaušinės atvažiau, – pradiejė bėndruovės pėrmėninks. – To, Sėmuonā, kažkāp netičiuoms ešsprūdā eš kolkuoza, gal grīši atpiediū. Valdė pasėmainė, pradiejėm dėrbtė sau. Rėk tau muotrėškas, galiečiuo prisoktė kuokė, būto ē tau paradniau. Nė – ne šnapšėnė Jedzė, ir nežuotuota kasėninėkė, ir apskaitėninėkė.

Sėmuonou pajiemė zlas-tės, nelėda pėrmėninkou ožbėngtė pėršlibas:

- To, pėrmėninkė, so monėm ē sava muotrėškuoms nesėrūpink, je jau rėks, aš pats ton ruoda ešsprėso. Ni vėina siki neso matės, ka saulė tekieto vakarū posie.

Eš ruomana „Vabaliukai“ ketvėrtuosės kningas ronkraštė.

- Tava Paulina ne prūdās takava i kolkuoza, tekdava ē paokatitė, galietiuo karvė ganiklas ē nedoutė. Valdība nusprėndė, ka tēp būto nelabā paradnė, tik reikiės tava ganikla pārkeltė kėtor. Karvės priperiejė daug veršiu, tuo vėituo padėrbsem veršems bonduodarži, – ešaiškėna bėndruovės pėrmėninks.

Sėmuons nieka nepasakė, tik pamėslėjė – „keršėj žaltīs“.

- Panedielie pas tavi atviks brėgadierios, nuėsė-tav, ons apmatous, padėrbs briežėni, valdība padarīs plana, aš oždieso štampa, to unt vėina lapa pasėrašisi, būsiav atsėkvėtavuojė. Je somėslisi moni i teisma padoutė, nieka nelaimiesi, parašos, ka sotinki, būs tava. Kon pasakisi, Sėmuonā? Šės metās dar ta ganikla būs tava.

Sėmuons nepratarė ni žuodė.

Bėndruovės pėrmėninks, bėški palaukės, ožsėmėnė:

- No je nenuori, nerokukės, tik pārspiejo, neprigėrdik brėgadierio, bauso

abodo, – dėdėlem Cimbālė džiaugsmou ešsėniešdėna eš kėima.

- Matā, kuoks soskis, vėstėik ikonda, ka gava pruoga, – somormiejė Sėmuons, – ne ba rėkala žmuonelė rokou, ka puono anon vadintė rėk, baus ons moni, matā.

Panedieliė, priš pėitus, so ognėnio atbėrbė brėgadierios. Ė nenuoriedams atėdarė doris.

- Svėks, Sėmuonā, – pasėlabėna brėgadierios.

- Svėkoma nelabā, ožėk, kon nuors papasakuosi, – pavadėna brėgadierio Sėmuons.

- Sėmuonā, tik to nezlastikės ont monės, ne aš ton somėslėjau, pėrmėninks moni privėrtė, – šuokuos teisintėis brėgadierios, – ne prūdās lėka lig pėnsėjės, nuorietiuo anuos solauktė.

- Sopronto, brėgadieriau, esi anuo šonielis, tori tonciavuotė kāp ons lėip. Ipėltiuo kuoki šimtgrami, mustās negersi, – pasiūlėjė Sėmuons.

- Nerėk, Sėmuonā. Pėr-

mėninks lėipė prisėstatitė, būs negerā, je ožous, – prisėpažėna brėgadierios, – ēnav, Sėmuonā, pajimk kėrvi.

Enont ruodas nebova. Priiejė pri tuokiuos bovėsės pelkės, Sėmuonou ē veizuo-lā ešspruoga ont kaktuos. Kelė nusosė berželė, kelė karklā, vėinė guodlapė, kėbė, šėluojė, tuoki pėrmėninka duovėnelė.

- Ėk, Sėmuonā, patašik mėitus, nieka aš negalo padėrbtė, tuoks pėrmėninka nuruodims, – liūdā soborboliava brėgadierios.

Brėgadierios matava, braižies plana, Sėmuons kala mėitus, abodo bova snapelius nukabėnė. Brėgadierios, pasėkasės pakauši, lepteliejė:

- Primatouso, Sėmuonā, ē ton pėivelė, gal pėrmėninks monės nepakars.

Darbs bova atlėkts. Priiejė pri brėgadieriaus ognėnė, Sėmuons pasiūlėjė:

- Ož tuoki darba reikieta i abėdvė saujės po špiga. Nepiksto, brėgadieriau, ont tavės, kėkvėinam rėk givėntė.

Brėgadierios ešbėrbė,

Sėmuons atsėsieda ont sou-la nebžėnuodams kon mės-litė ē kon daritė. Ėlgā mės-lėjė Sėmuons ē primėslėjė, gīvenėms tou nepasėbėngė, rėk aptarnautė gīvuolelius, kumet anėi dā nepradieję koncertoutė.

Ožganiedėnės gīvuolelius, Sėmuons atsėmėnė: „senė bakondau, apkiriejė ta kiaušinė, pagataviso kuošė, bolvinė rėk daug čiesā, gerā būs ē mėltėnė“. Pagatavėjės posbliūdi mėltėnės kuošės, ešsėvėrės makala, magaričiuoms dā idiejės ē smetuona, posbliūdi patuoškės ont stala, Sėmuons kėba i rimta darba.

Po nedielės brėgadierios atvėžė tuo bombarina plana so pėrmėninka parašo ē štampo, paprašė, ka Sėmuons pasėrašito, atėdavė vėina puopierio Sėmuonou ēr vėskas tou pasėbėngė. Sėmuonou ont dūšės palėka čistā neparadnė, nuors nieka mondrė neprimėslėjė, kāp tuoliau rėks žīvītėis.

BŪS DAUGIAU.

Žemaitė

Kaliedas

ATKELTA EŠ NR. 2 (894).

Nu tuo sikė žmuogielis tēp praluoba: karvės po do veršio, komelės po do komelioko vedė, jierieliu daugībė, žōsis priperiejė žōsieliu galībės, vėskas sekas, vėskas aug, ronkiuojės, paršėlė kāp eš pėina plauk, arklė kāp slivā, karvės pėina viedrās, kiaułės kāp nupe-nietas; jėvā eš dėrvas anam vėrst, pėningū kėik reikint, vėsas nelaimės kāp debėsės nuslinka, ūkis anam kāp rato rėit. Sosiedā stebas tuokė atmaino, džiaugas. Vėins baguočiausis būtėnā nuor sožėnuotė, kuokio būdo tas biednāsīs tēp praluoba. Londė, londė pas anuo, vėn klausėniejė, kamontėniejė, pakol tas vėsa teisibė nepasakė. Gerā! Par Kaliedas tas baguotāsīs briekštont jau gal šiaudūs ont arklīū kūtė. Ni mėigs anam neblend – tēp žėngeidė kon ešgėrstė. Par dvilėkta ē gėrd, arklīs saka:

- Jieskem, jieskem, pasėjieskem, sunkė darbā

mūsa lauk.

- Kuokėi darbā, dabā žėima?

- Rītuo daktara lakstītė, vo porit ton padla i kapus vėlktė...

- Kuokė padla?

- Jug ton, kor ont kūtė tikša ē mūsa ruodas klau-suos.

Žmuogos nebėgdiejė ni arklīū ruodas gala, tebgoliedams šiaudūs apsėrga. Teisibė, ē daktara parlakėna, bet nieka negelbiejė: ont vakara ē pasėmėrė. Netičiuoms ešgėrstė gīvuoliū ruoda nieka nevuodėj, vo tičiuoms klausitėis – nevalno, tujaus klausitėis – nevalno, tujaus numėrsi.

- Gīvuolė šnek, saka, bet ē vondou i vīna pārsėmaina

Kaliedu nakti, – ožsėmėnė Juonis.

- Tas pats ē so vīno, – tvėrtėna senotis: – mainitėis pārsėmaina tik trumpā valondelė, bet tičiuoms lauktė ē kaštavutė – nevalno. Kėta siki tēp pat žmuogos keliuonie ožtrokės, parvažiovės gėrdis arklīūs; pasiemės viedra, kėš arklems – neger, arklīs prunkšt, knark, i viedra ni sniokė nekėš. Žmuogos kaštavuo – vīns! Pastatės viedra, pajiemės kėta pasiemė – jau vondou, ēr arklė ger... Oždarės arklīūs, viedrė vīna parsėnėšės, ē vėsė nomėškė kaštavuojė ē gierė – tėkrū tėkriusis vīns. Viedrė pasemts nebatsėmainė, vo

šolėnie atgal i vondėni pavėrta. Somdīts vaikis, kaštavuojės tuo vīna, par kėtas Kaliedas – būs ons mondriesnis: pasėstatės pri šolėnės kobėla, vo so viedro vėn sem eš šolėnės vondėni ē kaštavuo: ka tik pārsėmainīs i vīna, tujaus sems viedrās ē pėls i kobėla. Sied vīrs nu pat vakara ē vėn pasemdams kaštavuo. Tik siki pakaštavuojės sošoka – „vīns!“ Pakrėta ont žemės ē numėrė. Ė ton vīna, kor bova pasiemė, baspardidamuos mėrdams papilės... Tēp tad tičiuoms nevalno stebūklus gauditė; kam nuor Dėivs, pats paruoda.

Senotis pasakuo, tetė

pīpka kūrėn, Juonis snaud, muotrėškas stuotkus mazguo, kugeli i pečio kėš, vo Jozelė ausis eštėmpės klausiuos ē mėslej, kāp če netičiuoms ešgėrstė arklīū ruoda.

Apsėžīgiavosi atejė ē Marė, ē mama, atsėsieda pas pečio. Senotis, ešsėtraukės kantičkas, špėkolus ontsėdiejės, ožtraukė:

Aduoms eš ruojaus eidams,

Griaudės ašaras lėidams...

Vėsė pritarė; karunka dā pagėiduojuos, tetė tarė:

- Juoni! Jė nuorėtav, važiuokėtav so Marė i bernieliu mėšės. Pasėkinkikėtav bieroka i ragės... tik pasėjimk gelžėnius, idiek i spīna, ka nepavuoptom kas arklīū...

- Vėsė važiuokėt so puoro arklīū, – patarė mama.

- Vo kas apsėšers?

- Mes so senotio i soma nuvažiousem... Rītuo konėgā po trejės mėšės laikīs... ožteks vėsimis...

- Ta bėn Jozelė pajimkėtav, Juoni... bernieliu mėšės ne kuožna dėina... vākou naujina pamatitė... ont kuoju ontsėmesėt, būs dā šėltiau važiuotė.

- Tuokė konkuola dā tēn rėk... šalta, sostīrs... – Juonis

atsėkalbėniejė: – tuokims tik ont pečio siedietė, ne gaidikstie važiuotėis...

- Ka tik nesošaltom, – pridiejė ciuocė.

- Apsėvėlk, Jozelė, mona kailėniokus, – tarė mama: – sosėjousk, būs tavėi i pat miera ē šėltā... Keporė nertėnė – nesošalsi...

Api keliuonė šnekas, vo Jozelė net dreb, kāp če ešės tas nutarėms. Ont gala palėda gerklė Marė:

- Nerėk! Nerėk! Tuoks kūtvailla, mat, valkiuosės...

diedė vedom dou arklīū vedo nevešiauuos tuoki kaltūna. Mat, dā če rėk važiuotėis, valkiuotėis... i posnīna ešmestė, ešverstė... ni mūsa nieks nevažiuojė, pakol bonda ganiem.

Jozelė, apsėvėlkės mamas kailėniokus, šuokėnie: i pat miera – lig keliu, ronkuovės par ēlgas – nieka: ronkuoms šėltiau. Juoni apsėkabėnės, tik praša:

- Nepalėk moni, nepalėk! A pažadinsi, pažadinsi?

Marės neprāsuos.

- Pa, pa, golkės ont, mėiguok spakainė, – prižad Juonis, – atsėkielės tujaus ož kuoju tavi nutraukso.

BŪS DAUGIAU.

Balondė 20-ta: Pavasarė līgiadėinis = Pasaulėnė Žemės dėina

MACIJAUSKIENĖ Lina

PAVASARĖ LĪGIADĖINIS GONDINGUO

Varkaliūm bėbliuotekas darbuotojė Lina kuova 20 dėina soorganizava žīgi-ekskursėjė nu Varkaliūm lig Gondingas pėliakalnė sava skaitituojemis par pati pavasarė līgiadėini: 16:45 laužos, simbolizoujėntis švėisuos pergalė priš tomsa, bova ožkorts ont Žinė kalna-alkakalnė. Će

Ėš Linas raštu...

I švėntkalni...

degosi švėnta ognės, kumet mūsa pruotievė dā bova gamtatėkė. Pasėrokovė, ėr atsėgierė Linas atnėstuos klevūm soluos, keliavom tuoliau – link Gondingas pėliakalnė, Će jau laukė Jankauskė Stasė soruošts laužos – dėdėlė diekavuojem Stasiou vėsė, katrėi šėldiemies pri anuo saulė lėdontėis...

Džiaugamuos, ka bova ė svetiūm – savanuorė, katrėi savanuoriau Plungės

vėišuojuo bėbliuotekuo: Moise ėš Rumunėjės ėr Anastasija ėš Ukrainas. Jau-nims žmuonims vėsкас bova iduomė: istuorėjė, gamta, papruotė ė mūsėškiu bėndravėms... Vėskon stėngiemies pārtėiktė anglu kalbo. Grižuom nomėi jau sotemos. Bet pėlnė šėlomuos ė švėisuos. Lig kėtūm kartu.

Vaitkaus Kėstotė nuotr.
Gondinga (Plungės r.)

Švėntuoji ognelė...

Nuėso i kalnieli –
Pas savus nedielie...
Jė rėks – pavuožuoso,
Jė rėks – parīmuoso –
Tilė, tilė...
Jė monėi rėks dūšėlė pakajaus...
Viejielis lai gluosta, saulėlė lai
Šėlda –
Vo aš siedieso Babrunga pakrontie –
Kāp ta palinkosi smėlga...
Nuėso i kalna...
Stuovieso, kāp ta epošė –
Truopni ė valna...
Klausikės, žmuogau,
Palėpės ont kalna –
Mėslės tebūn spakainas,
Vo dūšė – valna...

Padieso ont aukora
Vėsa vasaras šėloma,
Žaloma, smuoka –
Prisėrposiu vaisiu...
Židiejėma, kvapa...
Aptomšiso žuodės,
Katrėi tēp lėngvā
Toriejė būtė rokoujemė...
Bet... Tėik ėlgā rosenā
Mona sielas kertelies...
Laukiau... Nanuoriejau
Kartuotė, kartuotė...
Bet... Sodegso!
Jė naklausiso –
Sielu pruotieviu šauksma!
Tėkriusė
Tēp ožgimst mantras
Ėr ožkalbiejėmā...
Todiel – ėšberso...
Kāp tas sieklas Aukuojėmou...

ALMĖNĀTĖ Austiejė

PAVASARĖ LĪGIADĖINIS PLATELIŪS

Kuova 20 dėina Platelėiūs karto pasėtėkuom Pavasarė līgiadėini – atgėmėma ė naujuos pra-

diuos laika.

Džiaugamuos, ka šėn ĩpatinga dėina prisėrinka šmuots tradicėju puo-

selietuojuo ė mīlietuojuo. Atvīka mozėkontā ėš: Telšiū („ĆiuĆiuruks“), Laukuvuos („Dūzginėlis“),

Salontū („Špilga ė Smilga“), Kauna („Ratilėlis“, „Serbentėlė“), Šiauliū („Vieversėlis“), Vėlniaus („Ritminės jungtys“), Mažeikiu („Alksniokā“), Kaišiaduoriu („Žilvita“), Platelėiu („Pilėlė ė lėipsnelė“). Švėntės pradiuo nacioualėnė parka direktuorios Līdis Ramūns papasakuojė, kudie rėk gerbtė gamta, kāp rėk priveizietė sava kėima pavasari, ė paruodė, kėik daug gīvībės tūnuo po rodėnėnės lapās. Potam dainiavuoim pri Raganas ousė. Vo nu 18:30 lig pat 2 valonduos rīta šuokuom, lingavuoimies, dainiavuoim, bėndravuoim Platelėiu kultūras cėnrė. Vėlamuos, ka bundonti gamta kuož-

Dainiavuoim i rinki Raganas ousė.

Šuokuom Platelėiu kultūras cėnrė.

nam atnėš vės daugiau švėisuos.

Tēp pat diekavuojem vėsims pagalbėninkams! Vo ožvės diekou vėsims mozėkontams ė švėntės riemiejems: Žemaitėjės nacioualėnem parkou, restuoranou „Bistro Prancė“, UAB „Linomeda“,

Platelėiu etnėnės kultūras klubou, Strėlkou Sigitou, Grivienė Daivā.

Organizatuorios – Platelėiu kultūras cėntros.

Lauksem kėtūs šuokiūs.

Skirgailaitės Barbuoras nuotr.

Platelė

RENGĖJAS – DRAUGIJA „SAULUTĖ“

LEIDŽIAMAS NUO 1994 M. SPALIO 4 D.

ISSN 1822-6817

RĖMĖJAS –
PLUNGĖS RAJONO
SAVIVALDYBĖ

Draugijos „Saulutė“ 2026 m. projektas „Gyva kalba – gyva tauta“, skirtas Žemaitiško rašto metams.

Draugijos „Saulutė“ 2026 m. projektas „Iš žemaičių žemės atėję“.

Redaktorė
Kristina Paulauskaitė

Leidėjas
Ž. Pilitausko IV (Nr. 680008)
Slyvų g. 8, Kaušėnai, 90175
Plungės r.
Tel. +370 682 56 996.

„Žemaičių saulutės“ bendradarbiai:
Alma Riebzdaitė, Nijolė Jankuvienė,
Dalia Šimkutė, Virginija Liutikaitė, Otilija Juozapaitienė, Aldona Kuprelytė,
Lidija Šimkutė (Australija), Genutė Matevičiūtė, Kristina Pilitauskienė,
Kęstutis Vaitkus, Zita Jonušaitė, Alma Šakienė.

Partneris: Plungės viešojoji biblioteka

Spaudė Ignatų spaustuvė
ul. Przemysłowa 26, 16-001 Kleosin

Straipsnių ir laiškų autorių
nuomonės gali nesutapti su
redakcijos nuomone.

Maketavo Žydrūnas Pilitauskas

Tiražas – 1000 egz.

Laisvės al. 19,
LT-90157 Plungė
Tel. +370 614 65 329.
e. p.
zemsaulute@gmail.com